

5. Спільна заява про особливе глобальне партнерство між Україною та Японією.
URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-pro-osoblive-globalne-partnerstvo-mizh-ukrayin-81717>.
6. Корсунський С. ЯК ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ РОЗДІЛИЛА АЗІЮ.
URL: <https://zn.ua/ukr/international/jak-vijna-rosiji-proti-ukrajini-rozdilila-aziju.html>.
7. Додаткова екстрена гуманітарна допомога в Україні та сусідніх країнах. URL: https://www.ua.emb-japan.go.jp/itpr_uk/11_000001_00207.html.

Володимир ЦАРИК

*Здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
Carikvldimir5@gmail.com*

КУЛЬТУРА СТАВЛЕННЯ ДО ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ В РІЗНІ ІСТОРИЧНІ ПЕРІОДИ НА ПОДІЛЛІ

Тривалий антропогенний вплив на ландшафтні системи малих річок Поділля призвів до істотних змін та формування особливого поєднання геокомплексів та геокомпонентів. Перші картографічні твори території Поділля відносять до XVII ст. н.е. Розробником цієї карти був французький інженер картограф Гійом Левассер де Боплан. Ця карта вважається одним з найбільш ранніх зображень території України, на якій зафіксовано особливості рельєфу, заболочені і залужені долини малих річок, фрагментарну приуроченість до річкових басейнів лісової рослинності. Вона засвідчила наявність людських поселень приурочених до річкових долин, місця видобутку корисних копалин, наявність ставків, орних земель. Карта зафіксувала ті зміни, які відбулися в басейні річок з періоду їх освоєння людською діяльністю з II ст. до н.е. впродовж шістнадцяти століть: з моменту заснування Бугодністровської землеробської культури до часу створення карти.

Починаючи з XVII ст. спостерігаємо певні зміни компонентів природи внаслідок інтенсивного освоєння водних ресурсів. Кінцем XVI ст. на Поділлі датується створення розгалуженої мережі людських поселень на місці давньоруських культур. Зростання чисельності населення проявляється у зростанні антропогенного впливу на річки. Біля поселень з'являється все більша кількість ставків та загат на річці, які використовувалися для розведення і вилову риби. Свідками цих змін є історичні карти імперії Габсбургів, створені в 1764 – 1784 рр. та 1806 – 1869 рр. військовими інженерами. В цей період зроблені перші спроби

осушення чисельних боліт приурочених до річкових заплав, які слугували місцями збору дощових та талих снігових вод, а водно-болотна рослинність була свого роду природним фільтром для очищення води. Згідно проведених оцінок водно-болотних угідь нараховувалось більше 20% загальної території. Яскравим прикладом початку осушення водно-болотних угідь є, так званий, «степ Панталіха», розташований на межиріччі Серету і Стрипи. Поетапне осушення таких ділянок у XVII та XVIII ст. призвело до пересихання струмків та потічків і зневоднення малих і середніх річок[1].

Вказані карти фіксують наявність чисельних млинів на малих річках Поділля з підведеними до них каналізованими потічками і загатами на основних річках. До млинів прокладалися під'їзні шляхи, які сприяли подальшій антропогенізації природних ландшафтів.

Найбільш інтенсивні гідромеліоративні процеси відбувалися в межах 60 – 90 років XX ст. у зв'язку з масовим осушенням водно-болотних угідь, які займали в межах Західного Поділля 14% території. Водно-болотні угіддя були місцями гніздування багатьох птахів, в тому числі великого нелітаючого птаха Дрохви. Тільки в межах Поділля в цей період було осушено 10% таких угідь, що призвело до втрати на певних територіях водно-болотних ландшафтів, зміни гідрологічного режиму малих і середніх річок, їх водності [2].

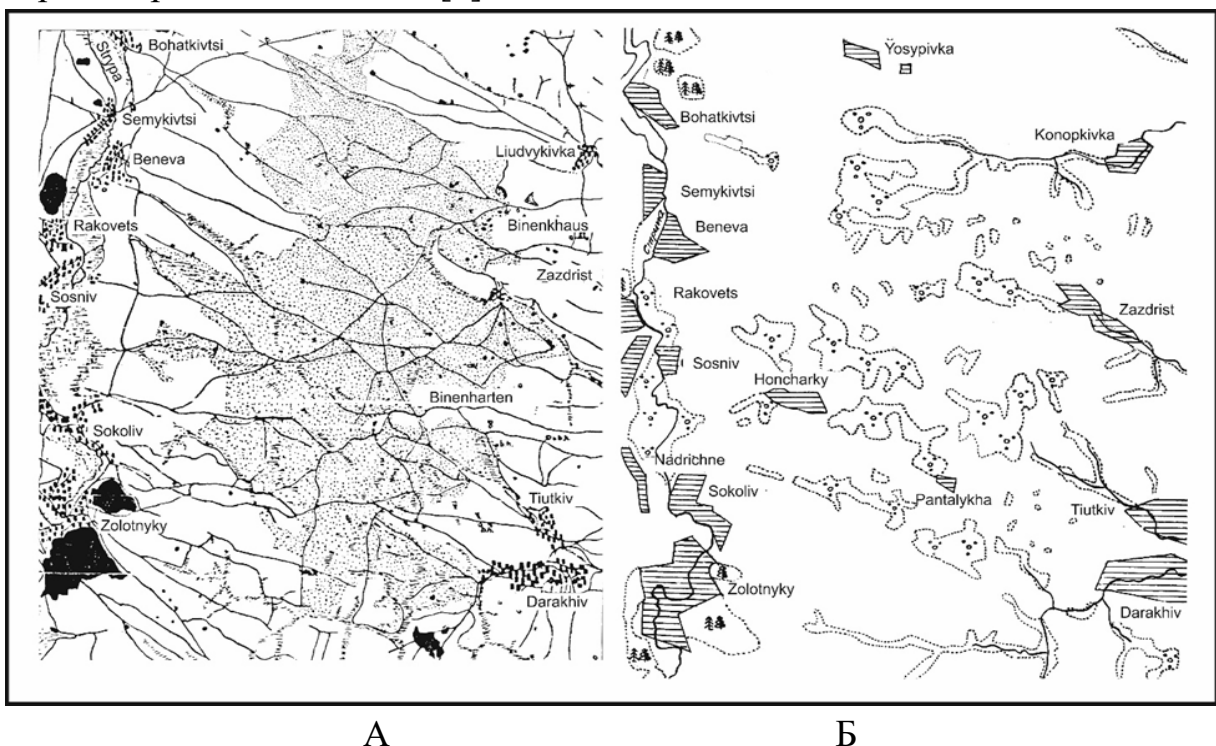

Рис.1. Скорочення ареалів водно-болотних угідь «степу» Панталіха на межиріччі Серету і Стрипи за період з 1774 (А) по 1930 (Б) роки

Заплави річок часто розорювались і використовувались під висадку овочевих культур, в межах населених пунктів недотримувалось відведення водоохоронних зон, спостерігалось будівництво окремих господарських об'єктів на заплавах землях.

Сучасний період водокористування характеризується відносною стабілізацією антропогенного впливу на річкові ландшафти. Частина малих річок віднесена до природоохоронних територій, які виконують роль міграційних шляхів для живих організмів. Такі функції малих, середній і великих річок задекларована в законі України «Про загальнодержавну програму формування національної екомережі на період 2000-2015 років». В межах річкових долин створені гідрологічні об'єкти на витоках річок, в місцях виходу джерельних вод, унікальних ділянок річкових долин. Прикладами таких заповідних об'єктів є: національний природний парк «Дністровський каньйон», гідрологічний заказник загальнодержавного значення «Серетський», 94 гідрологічні об'єкти нижчих рангів функціонують на сьогодні в межах тільки Тернопільської області. Така ситуація є свідченням того, що докорінно змінюється відношення до поверхневих вод від споживчо-ресурсного ставлення людей до партнерського співіснування в межах цілісної Природи [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакало О.Д., Царик Л.П., Царик П.Л. Трансформація еколого-географічних процесів басейну р. Джурин. Монографія . Тернопіль: СМП «Тайп», 2018. 168с.
2. Царик Л.П., Царик П.Л., Кузик І. р., Царик В. Л. Природокористування та охорона природи у басейнах малих річок: монографія. Тернопіль: СМП «Тайп», 2021. 162 с.
3. Царик В.Л. Геоекологічні проблеми долини р. Гнізна і заходи з її оздоровлення /Матеріали звітної наукової конференції... каф. геоекології. Тернопіль, 2020. С. 91-96.